

Nr 49

Utlåtande i anledning av motioner angående den frivilliga sjukpenningförsäkringen.

Andra lagutskottet har behandlat två till lagutskott hänvisade likalydande motioner, I: 413 av herr *Pettersson, Karl*, och herr *Johansson, Tage*, samt II: 514 av fru *Lindberg* och herr *Fagerlund*.

Motionärerna gör gällande att det finns vissa grupper av medborgare som inte kan vara sjukpenningförsäkrade men som har behov av ett försäkringskydd med tanke på de extra kostnader som uppstår vid sjukdom. Följande personkategorier borde enligt motionärernas mening kunna teckna frivillig sjukpenningförsäkring, nämligen 1) kvinnor, som förut omfattats av den s. k. hemmafruförsäkringen men som ej längre uppfyller villkoren på grund av makes död eller på grund av att hemmavarande barn uppnått 16 års ålder; 2) hemmadöttrar eller andra, som vårdat åldriga anhöriga mot fritt vivre och därför varit obligatoriskt sjukpenningförsäkrade men som ej längre har förvärvsinkomst efter de anhörigas frånfälle; samt 3) gifta män, som på grund av att de sköter hemmet saknar inkomst av förvärvsarbete.

I motionerna har hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om prövning av sådan ändring i lagen om allmän försäkring att villkoren för tecknande av frivillig sjukpenningförsäkring ändras så att även de i motionen nämnda grupperna kan bli delaktiga av försäkringen».

Beträffande de skäl som motionärerna i övrigt åberopat till stöd för sin hemställan får utskottet hänvisa till motionen II: 514.

Gällande bestämmelser m. m.

Grunderna för den obligatoriska sjukpenningförsäkringen

Den obligatoriska sjukpenningförsäkringen regleras i 3 kap. *lagen om allmän försäkring*. För att kunna omfattas av sjukpenningförsäkringen måste man vara antingen förvärvsarbetande eller tillhöra den grupp kvinnor, som betecknas som hemmafruar. För att en försäkrads arbetsinkomst skall medföra rätt till sjukpenningförsäkring måste arbetsinkomsten uppgå till minst 1 800 kr. om året. Den som har sådan inkomst skall vara tillförsäkrad en grundsjukpenning på 6 kr. för dag. Försäkrad som har en arbetsinkomst på minst 2 600 kr. skall dessutom vara tillförsäkrad en tilläggssjukpenning på minst en kr. och högst 46 kr. för dag, beroende på årsinkomstens storlek.

Bihang till riksdagens protokoll 1968. 9 saml. 2 avd. Nr 49

Sammanlagda sjukpenningen för försäkrad med minst nämnda inkomst är alltså lägst 7 kr. och högst 52 kr. för dag. Såsom hemmafru räknas sådan kvinnlig försäkrad under 67 år, som inte har någon arbetsinkomst eller har så ringa arbetsinkomst att den inte uppgår till 1 800 kr. för år och som (a) är gift och stadigvarande sammanbor med maken eller i annat fall (b) stadigvarande sammanbor med barn under 16 år till henne eller hennes make eller (c) stadigvarande sammanbor med man, med vilken hon varit gift eller har eller haft barn. Till personer, som tillhör hemmafruförsäkringen, utgår grundsjukpenning med 6 kr. för dag. Hemmafru kan genom frivillig försäkring förskaffa sig sjukpenningtillägg (se nedan). Kvinna, som ej längre uppfyller villkoren för tillhörighet till hemmafruförsäkringen (och som ej heller har förvärvsinkomst om minst 1 800 kr.) skall ej vidare omfattas av sjukpenningförsäkringen. Avförandet sker i sådana situationer, som åsyftas i motionerna, vid månadsskiftet närmast efter det anledning till ändringen uppkommit eller, i fall av makes död, vid fjärde månadsskiftet efter dödsfallet.

Frivillig sjukpenningförsäkring

Vid sidan av den obligatoriska sjukpenningförsäkringen finns för kvinnor, som tillhör hemmafruförsäkringen eller skulle ha tillhört denna, om inte deras inkomster utgjort hinder därför, samt för vissa studerande en *frivillig sjukpenningförsäkring*. Bestämmelserna härom återfinnes i 21 kap. *lagen om allmän försäkring* och i *kungörelsen om frivillig sjukpenningförsäkring hos allmän försäkringskassa*. Beträffande den frivilliga sjukpenningförsäkringen gäller, såvitt avser personer tillhörande hemmafruförsäkringen, i huvudsak följande. Försäkring kan ske för sjukpenningtillägg om lägst en kr. och högst nio kr. för dag. Den sammanlagda sjukpenningen på grund av den allmänna och frivilliga försäkringen får dock icke överstiga femton kr. om dagen. Frivillig försäkring för hemmafruar kan tecknas med 3, 18, 33 eller 93 dagars karenstid. Försäkrad som är placerad i sjukpenningklass nr 1 eller nr 2 äger välja även försäkring utan karenstid. Viss möjlighet finns till kollektiv anslutning av medlemmar i en sammanslutning. Avgifterna för den frivilliga försäkringen erlägges direkt till vederbörande försäkringskassa. Till försäkringen utgår statsbidrag med 20 procent av kassans utgifter för sjukpenningtillägg.

Historik

Ända sedan år 1954, då *sjukförsäkringslagen* trädde i kraft, har rätten för hemmafruar och vissa därmed jämställda kvinnor att teckna frivillig sjukpenningförsäkring varit beroende av om vederbörande tillhört den obligato-

riska hemmafruförsäkringen eller varit utesluten från denna endast på grund av att hennes inkomst varit för hög.

Till en början var av de icke förvärvsarbetande kvinnorna endast sådana sjukpenningförsäkrade som var gifta och sammanlevde med sin man.

Vid 1955 års riksdag bifölls ett förslag, som innebar bl. a., att sjukpenningförsäkring för hemmafruar efter hävande av sammanlevnaden mellan makarna eller äktenskapets upplösning — genom mannens död, äktenskapsskillnad eller återgång av äktenskapet — skulle bestå så länge hon sammanlevde med barn under 16 år. Föredragande departementschefen anförde i *prop. nr 114 år 1955* följande.

För hemmafruarna avses sjukpenningförsäkringens funktion vara att gardera mot bortfall på grund av sjukdom av deras arbetskraft för familjens räkning. Något barnvillkor har emellertid inte uppsatts. Alldeles samma funktion som den nyssnämnda torde en sjukpenningförsäkring fullgöra för en familj bestående av moder och små barn. Behovet av sjukpenning torde måhända många gånger vara större för en sådan familj. Situationen torde väl i allmänhet vara densamma, vare sig familjen består av änka och småbarn eller av frånskild eller hemskild kvinna med småbarn. Det synes mig därför mindre följdriktigt att — när man nu har tagit in den med mannen sammanlevande hemmafrun i den obligatoriska sjukpenningförsäkringen och detta oberoende av barnvillkor — hustru med hemmavarande barn skall uteslutas ur denna försäkring, om mannen försvinner ur familjebilden genom att makarna flyttar isär med eller utan hem- eller äktenskapsskillnad eller mannen avlider.

I propositionen berördes icke frågan om utsträckning av nämnda förmån till att gälla även ogifta mödrar. Detta spørsmål behandlades emellertid av *andra lagutskottet* (utlåtande nr 28) som i anledning av vid riksdagen avgivna motioner anförde att situationen torde vara en annan för ogifta mödrar än för änkor samt hem- och frånskilda kvinnor genom att de förra i regel antingen kunde antagas snart återta sitt förvärvsarbete eller tillhöra kategorin icke förvärvsarbetande hemmadöttrar. Utskottet ville likväl icke bestrida, att behov av hjälp kunde föreligga för de ogifta mödrarna. Emellertid ansåg sig utskottet icke kunna tillstyrka en sådan utsträckning av förmånen. Utskottet förklarade sig förutsätta att frågan skulle följas med uppmärksamhet.

År 1960 utvidgades hemmafruförsäkringen — och den därtill anslutande frivilliga försäkringen — så att ogifta mödrar, som sammanlevde med barn under 16 år, fick ett försäkringsskydd, motsvarande det som i samma situation tillkom ensamstående kvinnor, som var eller varit gifta (*prop. 1960: 137, L²U 1960: 36*).

Genom *lagen om allmän försäkring*, som gäller från den 1 januari 1963, utvidgades personkretsen för hemmafruförsäkringen och den frivilliga försäkringen till att omfatta även kvinna som stadigvarande sammanbor med

någon med vilken hon varit gift eller har eller har haft barn (prop. 1962: 90, L²U 1962: 27). Denna utvidgning stod i samband med ändringar år 1960 i skattelagstiftningen, vilka innebar att kvinna som nyss sagts i skattehänseende behandlas som gift.

Krav på ändring av det villkor för tillhörighet till hemmafruförsäkringen som hänför sig till barnets ålder (sextonårsgränsen) har väckts i motioner åren 1962 och 1966 (2 LU 1962: 27, 1966: 47). Motionerna föranledde ingen åtgärd, men sistnämnda år uttalade utskottet att om det blev aktuellt med en mera allmän omprövning av sextonårsgränsen så förutsatte utskottet att även den ifrågasvarande regeln skulle övervägas.

I samband med reformförslag år 1966 om förbättrad sjukpenningförsäkring hade riksdagen att ta ställning till motionsyrkande om att den allmänna sjukförsäkringens regler och tillämpningsföreskrifter skulle överses i syfte att män skulle bli jämställda med kvinnor i fråga om rätten till de förmåner som hemmafruförsäkringen innefattar. I sitt av riksdagen godkända *utlåtande 1966: 47* konstaterade *andra lagutskottet* att problemet ingick i den större frågan om jämställdhet mellan män och kvinnor inom socialförsäkringen. Utskottet var inte berett att i dåvarande sammanhang ta ställning till frågor av den arten, men utskottet uttalade att Kungl. Maj:t borde ta upp problemet i lämpligt sammanhang.

Påföljande år behandlades i riksdagen motioner om översyn av socialförsäkringssystemet såvitt angår frågan om jämställdhet mellan män och kvinnor. *Andra lagutskottet* anslöt sig i sitt *utlåtande 1967: 38*, vilket godkändes av riksdagen, till motionärernas uppfattning att det fanns behov av översyn av socialförsäkringsförmånerna i aktuellt hänseende. Riksdagens begäran om utredning har i vad den avser översyn av sjukförsäkringsreglerna av Kungl. Maj:t överlämnats till familjepolitiska kommittén att övervägas vid kommitténs fortsatta arbete.

Vid fjolårets riksdag väcktes jämväl motioner om vissa sjukförmåner för hemmadöttrar. Ett av yrkandena innebar att hemmadöttrar skulle beredas möjlighet att teckna frivillig försäkring för tilläggssjukpenning. I sitt av riksdagen godkända *utlåtande 1967: 36* erinrade *andra lagutskottet* om att reglerna om sjukpenning i lagen om allmän försäkring med vissa undantag byggde på principen att sjukpenning skulle utgå endast då sjukdomen medförde ett bortfall av förvärvsinkomst. Utskottet ansåg inte att hemmadöttrarnas situation var så speciell att de i fråga om sjukpenningförmåner borde bedömas på annat sätt än försäkrade i allmänhet. Utskottet ville därför inte tillstyrka att undantag från angivna princip skulle göras för hemmadöttrarna.

Under innevarande år har riksdagen behandlat en motion om utredning av frågan om en frivillig sjukpenningförsäkring för ålderspensionärer. Motionen har avslagits i enlighet med vad *andra lagutskottet* hemställt i *utlåtande 1968: 36*.

Utskottet

Den obligatoriska sjukpenningförsäkringen enligt lagen om allmän försäkring omfattar varje inskriven försäkrad som har inkomst av förvärvsarbete uppgående till minst 1 800 kronor om året samt dessutom — på grund av vad som brukar benämnas hemmafruförsäkringen — kvinnor upp till 67 års ålder vilkas inkomst understiger nämnda belopp men som stadigvarande sammanbor med make eller därmed jämställd person eller barn under 16 år. Som komplement till den obligatoriska sjukpenningförsäkringen finns en frivillig sådan. Denna är avsedd — förutom för vissa studerande — för dels kvinnor som enligt vad nyss sagts har rätt till grundsjukpenning trots att deras årsinkomst understiger 1 800 kronor, dels kvinnor som skulle ha tillhört hemmafruförsäkringen om inte deras inkomster utgjort hinder därför.

Motionärerna vill att den frivilliga sjukpenningförsäkringen skall utsträckas till att omfatta vissa ytterligare grupper, nämligen *dels* kvinnor, som tidigare inbegripits under hemmafruförsäkringen men som inte längre uppfyller villkoren på grund av makes död eller på grund av att hemmavarande barn uppnått 16 års ålder, *dels* hemmadöttrar eller andra, som vårdat åldriga anhöriga mot fritt vivre och därför varit obligatoriskt sjukpenningförsäkrade men som inte längre har någon förvärvsinkomst efter de anhörigas frånfälle, *dels ock* gifta män, som saknar inkomst av förvärvsarbete på grund av att de sköter hemmet. Motionärerna begär översyn av lagen om allmän försäkring i sådant syfte.

Enligt utskottets mening föreligger ett i nuvarande lagstiftning obeaktat behov av försäkringsskydd vid sjukdom för de av motionärerna åsyftade kategorierna. Möjligheten att utsträcka rätten att teckna frivillig sjukpenningförsäkring till dessa grupper bör därför övervägas.

Önskemålet om översyn av sjukpenningreglerna torde delvis bli tillgodosett genom det utredningsarbete som pågår inom familjepolitiska kommittén. Det finns anledning anta att kommittén, som enligt sina direktiv har att ägna särskild uppmärksamhet åt de ensamstående barnförsörjarna, kommer att pröva bl. a. sextonårsgränsens betydelse inom sjukpenningförsäkringen. Till kommittén har också överlämnats riksdagens framställning från i fjol om att frågan om jämställdhet mellan män och kvinnor inom socialförsäkringssystemet skall utredas. Även spörsmålet i vad mån gifta män, som sköter hemmet och som saknar förvärvsinkomst, bör vara sjukpenningförsäkrade torde således tas upp till behandling av kommittén.

Även för övriga i motionerna berörda grupper — kvinnor som ej längre uppfyller villkoren för hemmafruförsäkring på grund av makes död samt hemmadöttrar vars åldriga anhöriga avlidit — bör enligt utskottets mening möjligheten att teckna frivillig sjukpenningförsäkring bli föremål för utredning.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

1) att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I:413 och II:514, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan om vidgad möjlighet att teckna frivillig sjukpenningförsäkring blir föremål för utredning i enlighet med vad utskottet anført; samt

2) att motionerna, i den mån de ej kan anses besvarade genom vad utskottet under 1) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 29 oktober 1968

På andra lagutskottets vägnar:

JOHN R. ANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: fru Carlqvist (s), herrar Lars Larsson (s), Hübinette (h), Eric Carlsson (cp)*, Dahlberg (s), Högström (s), Erik Filip Petersson (fp) och Blom (fp);

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall (fp), Lundberg (s), Rimmerfors (fp), fröken Wetterström (h), fröken Sandell (s), herrar Fredriksson (s), Gomér (cp) och fru Svensson (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av fru *Carlqvist (s)*, herrar *Lars Larsson (s)*, *Dahlberg (s)*, *Högström (s)* samt fröken *Sandell (s)* och herr *Fredriksson (s)*, vilka ansett,

a) att det avsnitt av utskottets yttrande som börjar på s. 5 med orden »Enligt utskottets mening» och slutar på samma sida med orden »bli föremål för utredning» bort ersättas med text av följande lydelse:

»Sjukpenningförsäkringens funktion avses vara att gardera mot inkomstbortfall på grund av sjukdom eller, beträffande hemmafruar och likställda, mot bortfall på grund av sjukdom av arbetskraft för familjens räkning. Frågan vilka merkostnader som uppstår för den enskilde i samband med sjukdom tillägges däremot inte någon betydelse för rätten till sjukpenning. Att utsträcka sjukpenningssystemet på sätt motionärerna föreslår när det gäller kategorierna änkor utan barn eller ensamstående kvinnor med barn som fyllt 16 år eller hemmadöttrar är följaktligen inte

väl förenligt med grundläggande principer inom sjukpenningförsäkringen. I vad avser änkor utan barn skulle dessutom motionsförslagets genomförande innebära att samordningen mellan sjukpenningförmåner och pensionsförmåner rubbades. Beträffande hemmadöttrarna uttalade utskottet i anledning av motioner under fjolåret att deras situation inte är så speciell att de i fråga om sjukpenningförmåner bör bedömas annorlunda än försäkrade i allmänhet. Utskottet anser inte skäl föreligga att frångå denna ståndpunkt.

I övrigt vill utskottet erinra om det utredningsarbete som pågår inom familjepolitiska kommittén. Denna har enligt sina direktiv att ägna särskild uppmärksamhet åt de ensamstående barnförsörjarna och kommer att pröva bl. a. sextonårsgränsens betydelse inom sjukförsäkringen. I framställning till Kungl. Maj:t begärde riksdagen förra året att frågan om jämställdhet mellan män och kvinnor inom socialförsäkringen skulle utredas. Beträffande översynen av reglerna inom sjukförsäkringen har uppdraget överlämnats till familjepolitiska kommittén, som sålunda kommer att ta upp frågan i vad mån gifta män utan förvärvsinkomst bör vara sjukpenningförsäkrade.

På grund av det anförda föreligger enligt utskottets mening inte skäl att vidtaga någon åtgärd i anledning av motionsyrkandet.»

b) att utskottet bort hemställa,

»att förevarande motioner, I:413 och II:514, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»